

ТЕОЛОШКО, ХАГИОГРАФСКО И БИОГРАФСКО ТУМАЧЕЊЕ ПСАЛМА 7

Горан Младеновић*
 Православна епархија бачка,
 Нови Сад

Апстракт: Модерна еизеза развршава псалме према њиховој књижевној врсти. Метода по којој су се псалми делили у зависности од њиховог садржаја, као и времену насјанка, није више толико заснуљена у ерминевици. Међутим, ни подела псалма према њиховом књижевном облику није прихваћена од стране свих библиста, није је дала задовољавајуће еизетске резултате који су се од ње очекивали.

Аутор овог рада одлучио је да у уводном делу обради само молитвене псалме, и то у што сажетијем облику, како би више простора оставио за теолошко, хагиографско и биографско тумачење 7. псалма који је припада овом поетском корпусу. Трагање за интерпретативним контекстом ауторске личности, у којој су псалми само њен узбудљиви описак, један је од примарних циљева ове крајње научне студије. Зато је веома битно псалмима прикључити са сјановишта поетско–религиозне биографије и при томе указати како једно поетско и теолошко искуство појима поетски облик.

Кључне речи: Псалми, Давид, Бој, поетски, нејрајтељи.

Молитвени псалми – појам и структура¹

Молитвени псалми или тужбалице – *tefillah* како другачије можемо да их назовемо, настали су услед неке невоље, тј. њихово саставање инспирисано је неком тешком животном ситуацијом појединца

* goran.mladenovic@sbb.rs.

¹ Приликом писања овог рада аутор је користио преводе Ђуре Даничића за Свето Писмо Старог Завета и Комисије Светог Архијерејског Синода СПЦ за Свето Писмо Новог Завета, Псалтир у преводу умировљеног Епископа захумско–херцеговачког и приморског Г. Атанасија Јевтића, а девтероканонске књиге у преводу Архиепископа

или народа (Tomić 1986, 24). Едвард Куртис (Edward M. Curtis) сматра да молитвени псалми, по бројности, надмашују остале врсте псалама у Псалтиру. По његовом схватању, скоро једна трећина псалама припада овој категорији (Curtis, у: Constable 2010, 5). У њима се писац молитвених псалама обраћа Богу са молбом да га ослободи од смртне опасности, тешке болести, лажне оптужбе итд.² За разлику од захвалних псалама, у којима се о страдањима говори у прошлом времену, у молитвеним псалмима песник их приказује као сурову садашњост.

Казна за почињени грех била је прерана смрт (Пс. 54, 24; уп. Ис. 38, 10–12), а ње су се старозаветни Израиљци највише плашили. Дуг и срећан живот био је њихов главни животни мотив (Пс. 101, 25; 90, 15–16). За овакав начин размишљања код старозаветних Израиљаца, узроке можемо тражити у недовољно искристалисаној слици о загробном животу. По њиховом веровању место где су боравиле душе покојника налазило се испод земље (Пс. 21, 30), у којем је владала тама (Пс. 87, 13) и где се није могло славити име Господње (Пс. 6, 6). Писац молитвеног псалма, када спомиње смртну опасност, често се служи неком од стилских фигура (првенствено хиперболом), да би на што сликовитији начин дочарао своје јадно стање у којем се налази (в. Пс. 68, 15–16; 87, 4–7). Након избављења из опасности која му је угрожавала живот, он слави свој повратак међу живе (уп. 1 Сам. 2, 6) (Harrington 1987, 331; уп. Westerman, у: *Zur neueren Psalmenforschung* 1976, 466–468).³

цетињског и Митрополита црногорско-приморског Г. Амфилохија Радовића. Редне бројеве псалама наводио је према септуагинтској нумерацији. У другачијим случајевима писац је посебно назначио извор на који упућује.

² „Да би смо што боље разумели позадину молитвених псалама, неопходно је разумети значење антропоморфизма у Библији. Старозаветном Израиљцу Јахве је био живи и лични Бог. Израиљска вера се није темељила на неким философским размишљањима о духовности, већ на конкретном доживљавању Бога. Зато није било тешко приказати Јахвеа антропоморфолошки. Израиљац се приближава Јахвеу, као што би се приближио човеку, изненађујућом присношћу. Треба само обратити пажњу на који начин су поједини Божији људи разговарали са Јахвеом: Мојсије (Бр. 11, 11–14); Исус Навин (ИНав. 7, 7–9); Илија (1 цар. 17, 20); Јеремија (Јер. 15, 17–18; 20, 7). Ово, међутим, не значи да је била изостављена Његова трансцендентност. О њој нам најбоље говори прва и друга Божија заповест (Исл. 20, 2–6). Антропоморфизми у Библији садрже специфичне елементе старозаветног схватања Бога. У молитвеним псалмима, као и у другим врстама псалама, псалмопојач се не обраћа неком далеком божанству, него живом и свуда присутном Богу. Зато су молитве у псалмима толико топле и дирљиве“ (Harrington 1987, 332–333; уп. McKenzie, у: *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta* 1980, 154–155).

³ „За Семиту душа је синоним за живот или често еквивалентни израз за личну заменицу: „моја душа“ = „ја“ (уп. Пс. 85, 13; 15, 10; 29, 4; 48, 16; 88, 49). Овде треба забораваити на уобичајену дистинкцију између душе и тела. После смрти не остаје само

Болест, као и прерана смрт, такође се сматрала последицом почињеног греха (Пс. 37, 4; 40, 5). Израиљци су веровали да је Бог тај који шаље на људе различите болести али, истовремено Он је тај и који их лечи (в. Пс. 37, 3; 68, 27; 101, 11; уп. Ис. 38, 12). Зато није редак случај да у молитвеним псалмима наилазимо и на детаљни опис болести од које песник болује (Пс. 37, 3–12; 101, 4–12; уп. Ис. 38, 14). Наравно, има случајева који су описани у псалмима где је нечија болест побуђивала код његових непријатеља ликоване и радост над несрећом (Пс. 30, 12–14; 34, 13–16; 37, 12; 40, 6.9; 68, 11–13. 27; 108, 22–25).

Судски процеси били су једна од битних карактеристика друштвеног живота у старозаветном Израиљу.⁴ Они који су се налазили на власти често су угњетавали потчињени народ (уп. 2 Сам. 12, 1–10; Ис. 1, 23; 5, 7–15; 11, 3–4; Ам. 5, 12; Јер. 5, 26–28; 22, 1–4). Тиме је на најгрубљи начин, од стране ондашње аристократије, злоупотребљаван и кршен Синајски завет, посебно онај део који је био записан у деветој Божијој заповести. Такође, лажно сведочење и неправедна осуда у многим ситуацијама загорчавали су животе сиромашних Израиљаца. Зато је законодавац предвидео одређене законске мере против оваквих појава (в. Изл. 20, 16; 23, 1–9; 1 цар. 21).⁵

Градска капија је била место где су се одржавала парнице између завађених страна (Пнз. 21, 19; 22, 15; Ам. 5, 12.15). Посебна дворана – судница није постојала, њу ће тек нешто касније изградити цар Соломон (1 цар. 7, 7). Супротстављене странке су износиле своју ствар у говору и противговору (Пнз. 25, 1), а након тога саслушани су и присутни сведоци те је затим доношена и пресуда. У неким случајевима, када није било сведока, сам оптужени је полагао заклетву (Пс. 7, 4–6). За

део човека, који називамо душом, него сена целог човека. Тек у хеленистичком периоду, под утицајем грчке философије, у библијској есхатологији уведена је дихотомија тело–душа“ (Harrington 1987, 331).

⁴ „За време старозаветних патријараха, отац породице је имао судијску власт (Пост. 38, 24). За време изласка из Египта судска власт је била у рукама Мојсија (Изл. 18, 13), све док, на савет свог таста Јотора, није поставио судије над по 1000, 100, 50 и 10 Израиљаца, а за себе је задржао само најтеже случајеве. После освајања Ханана, постављене су судије у скоро сваком месту, при чему су судску власт имали и свештеници (Пнз. 16, 18; 17, 8–13; 19, 17). Након оснивања царства, врховна судска власт прелази на цара, али могло се изаћи пред цара и због неких сасвим обичних ствари (1 цар. 3, 16; 1 дн. 18, 14; Јер. 21, 12). Касније је цар Јосафат извршио реформу судства где је сваки град имао свој суд док се врховни суд налазио у Јерусалиму (2 дн. 19, 4–11)“ (Глумац 1999, 178).

⁵ „У молитвеним псалмима, лажни сведоци и кривоклетници често су били приказивани метафорички: ловци (Пс. 7, 16; 34, 7; 56, 7; 63, 6; 139, 6); провалници (Пс. 16, 9–12); лавови (Пс. 7, 3; 16, 12; 56, 5); пси (Пс. 58, 15–16); змије (Пс. 57, 5–6)“ (Harrington 1987, 332).

ослобођење од оптужбе била је потребна већина гласова градских старешина (уп. Пс. 126, 5) (в. Глумац 1999, 178–179; Rebić 1992, 159–165).

Структуру молитвених псалама чине увод, главни део и закључак.

А) Увод: На почетку молитвеног псалма, писац се обраћа Богу и призива Његово име, на тај начин он покушава да успостави један присан контакт, жели да привуче Његову пажњу на себе. У одређеним тренуцима песничког надахнућа то призивање Божијег имена је веома опширно, будући да песник подсећа на Божију доброту према онима који га призивају (Пс. 50, 3; 70, 2–3; 85, 5), на Његову снагу, тј. довољност и ефикасност самог призивања имена Божијег (Пс. 123, 8). У свом поетском изражавању песник не користи толико много украсних придева, као што је био обичај у политеистичким молитвама оног времена, већ мноштво атрибута божанске моћи дотичног Бога. Њему је превасходно битно да укаже на мистичну супротност између људске слабости и ништавила, на једној страни, и Божије љубави, на другој страни. Иако је Бог објавио своје име (Мојсију) и своју присутност у историји, он ипак остаје тајанствен и недокучив за човеков ум (Harrington 1987, 333).

Б) Главни део: У молитвеним псалмима скоро увек главни део сачињава притужба, тј. жалба упућена Богу. Користећи се богатством песничких слика, молитељ даје детаљан опис невоље због које упућује своју тужбу Богу (Пс. 3, 2–3; 7, 2–3; 21, 13–15; 30, 14 и др.), иако се у већини случајева не зна тачно који су узроци његове несреће. Међутим, постоје моменти када песник посебно наглашава претње које су му упућене од стране непријатеља (Пс. 3, 3; 21, 9; 108, 8) (Harrington 1987, 333). Последице страдања које песник осећа су горчина и бол душе, уздаси и сузе, тј. најдубље животне патње.

Поред притужбе, саму срж ове групе псалама чини молитва. Најчешћи је случај да је песник изражава на један топао и људски начин. Истовремено он то чини спонтано и природно Богу се обраћајући речима: смилуј ми се Боже, помилуј ме Боже, спаси ме Боже, чуј ме Боже (Harrington 1987, 333). Молитва је песников разговор са Богом. Ако је у питању нека болест, моли се за оздрављење и помоћ, ако је смртна опасност, моли се за избављење, ако је клевета, истиче своју невиност (опширније на ову тему видети Schmidt, у: *Zur neueren Psalmenforschung* 1976, 156–167).

В) Закључак: Писац молитвених псалама се најчешће одлучује да уместо закључка изнесе личне мотиве због којих је написао пса-

лам. Он једноставно, износећи их, жели да изазове Божију милост и сажалење, а истовремено и искаже своје поверење и наду у Божију помоћ. Милосрђе, доброта, правда, светост, љубав, свемоћ и др., само су Божији атрибути које песник наводи у жељи да истакне неку врсту гаранције да ће му молитва бити услишена (Harrington 1987, 333–334). Завршни стихови увек се завршавају похвалом Богу (Томић 1986, 21) (Пс. 21; 27; 53; 55; 56, итд.).

Дакле, у молитвеним псалмима песник открива сву дубину своје патње. Његова бол, јесте бол свих оних који пате и који су прогнани, још од времена Авеља па све до пророка Мојсија и Јеремије. Њихово страдање, сливено у молитву Богу, постаје вапај свих оних који страдају. Код слуге Божијег, праведника Божијег, којег је псалмопојац Давид у својој пророчкој визији описао у 21. псалму, то страдање и патња имају откупитељски карактер, јер доносе спасење свету и човеку.⁶

У молитвене псалме појединца спадају следећи псалми: 3; 5; 6; 7; 11; 12; 15; 16; 21; 22; 24; 25; 26; 27; 30; 34; 37; 38; 40; 41; 42; 50; 53; 54; 55; 56; 58; 60; 61; 63; 68; 69; 70; 85; 87; 101; 108; 119; 122; 129; 130; 139; 140; 141; 142 (Томић 1986, 24–26; Harrington 1987, 334). У молитвене псалме који се односе на заједницу – народ, тј. представљају молитву целог народа, а који имају исту структуру као и молитвени псалми појединца убрајамо следеће псалме: 43; 57; 59; 73; 76; 78; 79; 81; 82; 89; 107; 124; 136.⁷

Псалам 7

Уводно разматрање: „На први поглед, могло би се учинити да натпис седмог псалма противуречи ономе што је написано у *Књиџама о царевима*, где се говори о Давиду. Наиме, тамо се приповеда о Хусији,

⁶ На тему молитвених псалма видети још: Soggin 1982, 432–433; Mowinckel 1962, vol 1, 193–246; vol 2, 1–18.

⁷ Ови псалми су читани у време какве невоље која се односила на читав израиљски народ као што је рат, суша, лоша жетва, разноразне пошести или некаква друга невоља. Народ се окупао за одређени дан у јерусалимском храму (уп. 1 цар. 8, 33–40; 2 дн. 30, 12–13; 1 мак. 4, 37) или је у току прогонства на неком, за то време, уобичајеном месту. Повод за овакво окупљање, као што смо рекли, није био због прославе неког празника, него да се народ покаје и обрати Господу (1 Сам. 7, 6; 1 мак. 3, 46–47; Јдт. 4, 9–15). Пророк Јоил је у својој књизи описао један такав обред (Јл. 1, 13–14; 2, 15–17). „Јавну молитву израиљских вођа, треба сагледати у истом контексту“: Мојсије (Пнз. 9, 25–29); Исус Навин (ИНав. 7, 7–9); Јосафат (2 дн. 20, 6–12); Јездра (Језд. 9, 6–15) (Harrington 1987, 334; Deissler 2009, 19).

првом Давидовом пријатељу и сину Архијином, док се овде каже да је Хусија син Јемејенијев. Међутим, како тај Хусија није Јемејенијев син, тако ни међу онима, који се тамо помињу нема другог Хусије, који је Јемејенијев син. Зар он Јемејенијевим сином није назван зато што је показао велику храброст и одважни подвиг, када је под маском пријатељства дошао код Авесалома и осујетио Ахитофелов савет, предложивши мишљење човека који је веома спретан и који добро познаје ратну вештину? Наиме, син Јемејенијин у преводу значи 'син деснице'. Када га је Ахитофел саветовао да нимало не оклева него да одмах нападне оца који још није био спреман за битку, Хусија није допустио да Ахитофелов савет буде прихваћен, *да би Господ*, како је речено, *навукао зло на Авесалома* (2 Сам. 17, 14). Напротив, да би Давиду дао времена да сабере своје снаге, просудио је да би требало да га увери у корист од одлагања и оклевања, чиме је угоднио и Авесалому, који је рекао: *Бољи је савети Хусије Архијанина него савети Ахитофелов* (2 Сам. 17, 14). Хусија је, међутим, посредовањем свештеника Садока и Авијатра обавестио Давида о Авесаломовим одлукама, захтевајући да Давид током ноћи не остане у пустињи Аравот, него да пожури са преласком (реке Јордан, в. 2 дн. 17, 22). Будући да је он кроз овај добар савет постао Давидова десна рука, добио је име по свом одважном делу, због чега је назван сином Јемејенијиним, тј. сином деснице. У Светом Писму је уобичајено да се порочнима чешће даје име по греху него по оцу, као што се и добрима даје име по врлини којом се одликују. Тако и апостол Павле назива ђавола сином погибељи: *Нико да не ошпадне, осим онај који чини безакоња, син њогибељи* (2 Сол. 2, 3). И у Јеванђељима је Господ Јуду назвао сином погибељи, јер је речено: *Нико од њих не њотибе осим сина њогибељи* (Јн. 17, 12). Оне, који су украшени богопознањем назвао је чедима премудрости, рекавши: *Оправдаће њремудрости деца њезина* (Мт. 11, 19). Каже и ово (на другом месту): *Ако буде онде син мира* (Лк. 10, 6). Због тога не чуди ако је овде прећутано о телесном родитељу првог Давидовог пријатеља. Он је назван сином деснице, добивши по својим делима онакво име, какво му и доликује“ (Василије Велики, у: *Благовести, душо моја, Господа* 2008, 362).⁸

У знак захвалност што га је уз помоћ речи његовог пријатеља спасао од непријатеља, Давид је написао ову благодарну песму Богу, приписујући Његовој благодати спасење а не људској мудрости и досетљивости (уп. Атанасије Велики, PG 27, 77D).

⁸ У самом псалму не говори се ништа о личности Хусије, сина Јемејенија (Венијаминца) (Томić 1986, 68). *Друга књига дневника* говори о гласнику Хусији, који је јавио цару Давиду за смрт Авесалома (в. 2 дн. 18, 21). Назнака, *Венијаминци*, упозорава нас да се можда ради о неком Давидовом непријатељу (*Jeruzalemska Biblija* 2003, фуснота f, 699).

Дакле, 7. псалм је молитвени псалм појединца, тачније, моли-тва онога ко је неправедно оптужен, који нас уверава у своју невиност и тражи своје право код Бога. Ова је тема посебно развијена у молби Судији света од 7. до 12. стиха. У наредним стиховима, од 13. до 17., изражена је песникова сигурност да ће му молитва бити услишена, док ће његови непријатељи бити кажњени.

Језик псалма делимично је арамејизиран, а песникове поетске мисли нас подсећају на Јеремију и послесужањску мудрост (Deissler 2009, 39). Овај је псалм, такође, судећи по местимично снажним обе-лежјима поучног и мудросног, истовремено замишљен и као образац за писања псалама са сличном тематиком. Вероватно је на завршно обликовање овог псалма, чији текст данас имамо, снажно утицала суд-бина пророка Јеремије (уп. Deltzsch 1880, 143).

Молитвена прозба Богу у невољи

2. стих: *Господе Боже мој, на Тебе се поуздах, спаси ме од свих који ме њоне, и избави ме.* Псалмопојац Давид почиње овај псалм позивом за помоћ свечаним ословљавањем Бога.⁹ Његов вапај је молитва оно-га који је неправедно оптужен, који нас уверава у своју недужност и тражи своје право код Бога. Он се не узда у помоћ људи, иако је Ху-сијева реч била за њега спасоносна. Зна песник да онај који се узда у човека или се наслађује нечим житељским, као што је новац, моћ или тежи за нечим другим што људи сматрају битним, не може изговори-ти: „Господе Боже мој, на Тебе се поуздах, спаси ме“. Пророк Јеремија у својој Књизи каже: „Да је проклет човјек који се узда у човјека и који ставља тијело себи за мишицу, а од Господа отступа срце његово“ (Јер. 17, 5). Давид зна да се благодарење и слава не смеју указивати никоме осим Богу, као што се не треба ни уздати у никога другог осим Бога. Бог је његова нада (Пс. 70, 5), снага и песма (Василије Велики, у: *Бла-гослови, душо моја, Господе* 2008, 362; уп. Weiser 1962, 136).

3. стих: *Да не зграбе душу моју као лав, немајући ко да избави, ниши ко да (ме) спасе.* У тренутку писања овог псалма, Давид је био у изу-

⁹ κύριε ο θεός (*kirie o theos*; LXX); *Господе Боже*. Ово је први пут у псалмима да се ове две „ознаке“ (*designations*) за Бога појављују једна поред друге (исти случај се по-навља и у четвртог стиху овог псалма). Њихова употреба представља основно самопо-уздање и поверење у Бога, псалмопојца. Прва, *Jahve (Yahweh)* говори о Богу и Његовом завету са изабраним народом; друга, *Elohim*, о Његовој бесконачној божанској моћи и савршенству (Tesh, Zorn 1999, 124).

зетно тешкој животној ситуацији. Једину помоћ је могао да очекује од самога Бога. Своје непријатеље пореди са крволочном звери која је жељна плена (уп. Јер. 2, 30; видети још Ос. 5, 14; 1 Пт. 5, 8). Напуштен и без заштите, псалмопојац је ипак сигуран у своје избављење. Својом вером у Божију милост, он налази пут ка спасењу из безизлазне ситуације у којој се нашао, не својом вољом, већ вољом и жељом његових прогонитеља (уп. Eaton 2003, 78; Grogan 2008, 51).

Исповедање недужности и заклетва Богу

4. стих: *Господе Боже мој, еда ли учиних тио (заштио ме ѿне), еда ли је нејравда у рукама мојим*. Псалмопојац Давид је слично питање поставио цару Саулу у ситуацији када је имао прилику да га убије: „Зашто господар мој гони слугу својега? Јер шта сам учинио? И какво је зло у руци мојој?“ (1 Сам. 26, 18).¹⁰

Псалмопојац наставља своју молитву следећим речима: *Еда ли узвратиш онима који ми наносаху зла*. Овим полустихом он показује своју простодушност, и спремност на праштање својим гонитељима. Он једноставно, или намерно, заборавља принцип освете који је тражио да се узвраћа зло за зло (в. Изл. 21, 23–26). Не жели да узврати на исти начин како је њему учињена неправда (в. 1 Сам. 24, 8).¹¹

На основу горе поменутог можемо да закључимо да песник своју мисао, осећање и песничко узбуђење исказује у облику питања на која не очекује одговор. Он једноставно жели да код читалаца или слушаца његовог псалма побуди исти ону емоцију коју је он имао приликом писања самих стихова. Давид, такође, у ова два стиха користи анафору као стилску фигуру, имајући за циљ, с једне стране, да покаже интензитет својих осећања, а с друге стране, да понављањем истих речи и израза да одређени емоционални тоналитет овом псалму.

¹⁰ У самом тексту псалма није јасно дефинисано какав је грех или преступ учинио цар Давид и због чега је оптужен. Елмер Лесли (Elmer Leslie) сматра да се оптужба односи на некаку крађу и губљење поверења код својих сународника (Leslie 1949, 316). Стулмулер (Stuhlmueller) сматра да је оптужба изречена због учињеног некаквог убиства (Stuhlmueller 1983, *Psalms I*, 83). Делич Франц Јулијус (Delitzsch Franz Julius) мишљења је, да се овај стих, и наредни, односе на цара Саула и на његов однос са Давидом док је овај још био у његовој служби (Delitzsch 1880, 140–141).

¹¹ У преводу Епископа Атанасија Јевтића у другом полустиху 5. стиха стоји написано: *Нека заштио ошћаднем од нејријатјеља мојих ѿразан*. А то би значило да као што праведник који је победио одлази од непријатеља са пуним рукама плена, тако побеђени одлази празних руку и осрамоћен (Атанасије Велики PG 27, 80А).

6. стих: *Нека зашто тони непријатељ душу моју, и достигне је, и згази на земљу живој мој, и славу моју у прах да настани.* Овим стихом, као и са претходна два, изражена је једна врста заклетве од стране песника којом жели да потврди своју невиност. Ако је учинио то што му пребацују и зашта га оптужују непријатељи, нека њему Бог врати истом мером (Томић 1986, 69; уп. Broyles 1999, 67). *Нека зашто тони непријатељ душу моју, и достигне је.* Горња граница мржње према неком јесте да му се одузме живот, али одузети душу некеме чин је који превазилази људске моћи ма колико оне биле велике. Она припада само Богу и тога је псалмопојац свестан. Он једноставно жели да каже, не само његово тело да се уништи, него и његова душа која је бесмртна и припада једино Творцу. И нека се *згази на земљу живој мој, и славу моју у прах да настани* каже песник. Бог је Адаму рекао: „Са знојем лица свог јешћеш хлеб, докле се не вратиш у земљу од које си узет; јер си прах, и у прах ћеш се вратити“ (Пост. 3, 19). Исто тако, Давид очекује да се живот његов и слава његова у прах претворе ако се докаже кривица за оно што није учинио (уп. Августин, PL 36, 99–100). Појмови у овом стиху као што су *душа, живој* и *слава* имају исто значење (Constable 2010, 24).

Призивање Бога као Судије света

7. стих: *Устани, Господе, у њеву Своме, уздигни се у крајевима непријатеља мојих. Подигни се, Господе Боже мој, зајовешћу коју си зајоведо.* Бог као да је неосетљив пред навалом Давидових непријатеља, као да је заспао у дубоком сну и не чује вапај свог слуге. Зато Давид дозива Бога, који у Ис. 33, 10 каже: „Сада ћу устати, сада ћу се узвисити, сада ћу се подигнути“.¹² Он моли Бога да се освети за заповест коју је дао: „Поштуј оца свог и матер своју“ (Исл. 20, 12), а коју је Авесалом преступио. Из тог разлога, због његовог поправљања и уразумљења многих, песник моли Бога да не буде дуготрпелив и милостив, него да устане у гневу и да се освети за Своју заповест која није испоштована. Песник не моли Бога да се свети његовим непријатељима из неких егоцентричних разлога, већ зарад запостављене Божије заповести коју је Сам дао у Декалогу (уп. Eaton 2003, 78). Следећи стих: *и сабор народа окружиће Те, и за њега се на висину вратиши*, логички је наставак претходног стиха. У њему песник не говори о есхатолошком суду већ о окупљању верног народа око Јахвеа као

¹² У Пс. 93, 2 песник каже: „Узвиси се, Судијо земље, узврати расплату гордима“.

о једној врсти Божије заједнице (Томић 1986, 69).¹³ О есхатолошким димензијама Божијег суда биће речи у следећем, 9. стиху.

9. стих: *Госпог ће судити народима*.¹⁴ Слично као у: Ис. 34, 1; 57, 15; Јер. 25, 30; Пс. 92, 4 и др., песник види Бога као Судију на свршетку времена који столује над окупљеним човечанством. Његова судијска власт већ сада делује у свету. Он познаје човекову духовну и телесну природу (в. Јер. 11, 20; 17, 10; 20, 12), суди праведно (в. Јер. 11, 20) и кажњава своје непријатеље (Ис. 66, 14). Давид је уверен да ће и у његовом случају доћи до суда његовим непријатељима због свега оног лошег што су му учинили. Попут бумеранга њихова дела ће се њима вратити, слично као што је описано у Пс. 36, 14–15; Ис. 50, 11; Сир. 27, 25 (Deissler 2009, 39; уп. Basson 2006, 80).

Суди ми, Господе, по правди мојој, и по незлобивости мојој (нек буде) на мени. Бог суди свим народима и сваком човеку. Божији суд се изриче над нечијим делом, а сам Бог процењује каква су та дела била, праведна или неправедна. У том контексту изгледа да нам је лакше да разумемо како Бог суди човеку појединцу него народима. Зато псалмопојац брзо прелази са Божијег суђења народима на себе лично, молећи Бога да суди *по правди мојој, и по незлобивости мојој (нек буде) на мени*. Појам правде нераздвојан је од појма закона који је у вези са људским разумом. Живети по правди, значило је за старозаветни Израил живети по Мојсијевом Закону, тј. Божијем Закону (Јеротић 2002, 18–19). Праведност самога Бога је изнад сваког разума. Она је неизрецива и недостижна (непојмљива) за сваку створену природу и има превасходство праведности, сагласно њеној величини (уп. Василије Велики, PG 29, 241A). Јер ако је правда део одговорности псалмопојца као разумног и умног бића, онда је и његова незлобивост (безазленост) део његовог срца. Зато Давид не каже Богу: суди ми по правди или по безазлености мојој, већ по правди и безазлености (уп. Grogan 2008, 51–52). Својом незлобивошћу псалмопојац по-

¹³ Самуел Теријен (Samuel Terrien) сматра да се ради о литургичком окупљању верног народа у Храму где су присутни и свештеници, Левити и храмски музичари (Terrien 2003, 120).

¹⁴ Реч *судити* (κρίνω – *krino*; LXX) у Библији понекад има значење „испитивати“ или, у другом случају, „осуђивати“. Тако се, на пример, у значењу „испитивати“ налази у Пс. 25, 1–2 где песник каже: „Суди ми, Господе, јер у незлобивости мојој ходих; и уздајући се на Господа нећу изнемоћи. Испитај ме, Господе, и окушај ме; претопи бубреге моје и срце моје“. У значењу „осуђивати“ налази се у Посланици првој Коринћанима апостола Павла: „Да смо сами себе осуђивали (испитивали), не бисмо били осуђени“ (1 Кор. 11, 31). У Књизи пророка Јеремије имамо следећи пример: „Господ ће се судити са сваким телом“ (Јер. 25, 31).

казује и своју простодушност. У Причама Соломоновим је записано: „Незлобиви верује свакој речи“ (Пр. 14, 15), нарочито речи записаној у Божијем Закону.

10. стих: *Нека се оконча злоба грешника*. Бог не суди одмах како већина људи и очекује, Он суди праведно а неправда која је почињена неће бити заборављена у Његовим очима (Constable 2010, 24). Зато се псалмопојац и моли Богу да оконча злобу оних који га гоне, да их уразуми, да не чине више безакоња. Једноставно, даје им шансу да се поправе и схвате да су на погрешном путу (уп. Мт. 5, 44).

Усправићеши праведноћа. Давиду, као праведнику, потребна је ова прозба како би га Бог још више утврдио у његовој правди и како би она била под руковођењем Божијим. Песник не жели да услед неке своје слабости одступи од правде и истине које су љубављу Божијом дубоко укорене у његовом срцу (уп. Weiser 1962, 138).

Боже Који испитијеш срца и бубреге.¹⁵ Писац овог псалма употребљава реч *срце* да би означио владајући део душе, а реч *бубрези* (*ушроба*) користи да би означио центар вољног и осећајног човековог деловања (Томić 1986, 69).¹⁶ Бог, као праведни Судија испитује наше помисли као што испитује и наша дела. Он својим погледом продире у најскривеније делове човекове душе и самог бића. У испитивању срца и бубрега (утробе) Бог показује своје правосуђе. У Светом Писму Старог Завета постоје многобројни примери Божијег испитивања тајни човековог срца и утробе. Навешћемо неколико примера: Бог је испитао Авраамово срце, тј. да ли он од све душе, и од свог ума, љуби Бога, када му је заповеђено да жртвује сина Исака. На овај начин Бог је хтео на један суров, и за нас људе непојмљив начин, да открије код свог слуге да ли љуби више свога сина, којег му је Бог и даровао, или Њега, Бога (в. Пост. 22, 1–24); Испитао је Бог и Јакова који је трпео Исавова сагрешења и лукавства да би се у свом сјају показало његово братољубље (в. Пост. 27–33). Јосифу је Бог испитао утробу приликом безумног распламсавања страсти његове развратне господарице када је служио код фараоновог дворанина Петефрија, где је у часу велике кушње заблистала његова чистота и чедност (в. Пост. 39, 7–13) (Василије Велики, у: *Блајослови, душо моја, Госјода* 2008, 367–368).

¹⁵ Упоредити овај стих са: Јер. 11, 20; 12, 3; Пс. 138, 13.

¹⁶ Два централна органа у јединственом психосоматском функционисању човека јесу срце и мозак, односно, осећање и разум.

Поверење у Божију праведност

11. стих: *Праведна је помоћ моја од Бога, Који спасава праве срцем.* У овом стиху, псалмопојац осећа предстојећу опасност од непријатеља који су се наоружали против њега. Свестан да су његове телесне способности и снага ништавне у односу на Божију снагу. Само у наручју Божијем псалмопојац се осећа сигурним. Као што уље плута по површини воде, и никаква водена сила не може да га потопи, тако исто ниједна овоземаљска сила која се окомила на песника не може да му науди јер је Бог на његовој страни (уп. Spurgeon 1976, 36). Бог је, уопште узевши, Спаситељ свих оних који су му одани и посвећени, који имају *право, искрено, отворено и безазлено срце* као што га има писац овог псалама (Delitzsch 1880, 4). Према томе, Бог познаје помисли песниковог срца, који зато и тражи Његову помоћ и спасење (Атанасије Велики, PG 27, 80С).

Дакле, Давид наглашава своје емоционално стање када каже да Бог спасава оне који су правог срца, тј. који живе по заповестима Божијим. Јер „који ходи непорочно и чини правду, који говори истину у срцу своме“ (Пс. 14, 2), тај може и очекивати помоћ Божију. Слично песниковом размишљању о чистоти срца, у Новом Завету, у беседи на гори, Христос каже: „Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети“ (Мт. 5, 8). Срце које није праведно, чисто, оно је извор „злих мисли, прељубе, курварства, убиства, крађе, лакомства, срамоте, поноса, безумља, хуљења на Бога“ (Мк. 7, 21–22).

12. стих: *Бог је судија праведан и моћан и дуготрпељив, и не наводи њев сваки дан.* Скоро истоветно као и у 9. стиху, псалмопојац Давид назива Бога судијом, с тим да му у овом стиху приписује атрибут *праведан*. Тиме нам песник показује свој лични однос који има према Богу, тј. открива нам Божије особине које одговарају ситуацији, симболици и емотивно–поетском стању у којем се налази. Песник у овом стиху наглашава Божије дуготрпељење, иако из песникове перспективе Бог и не опрашта сасвим, Он само донекле одлаже кажњавање оних који су то заслужили.¹⁷

¹⁷ Василије Велики тумачећи овај стих каже: „Све то што се догађа не догађа се безразложно; напротив, Бог одмерава по мерама свакога, каквима је сам човек претходно измерио своје поступке у животу. Ако сам починио неки грех, добићу оно што сам заслужио. Према томе, *не говорише прошив Бога неправду* (Пс. 74, 6), јер је Бог праведан Судија. Не мислите о Богу тако ниско, да помислите да Он није у стању да се освети, јер је Он *моћан*. Који је разлог што одмах не кажњава грешнике? Тај што је

Сигурност у пораз непријатеља

13. и 14. стих: *Ако се не обрађише, мач Свој наоштрише, лук Свој зашчепише, и што је припремио, и у шоме припреми оруђа смрти, стиреле Своје учини палећима.* У 13. и 14. стиху, Давид нам у величанственој песничкој слици приказује Бога као ратника који је кренуо у битку против безбожника који не прихватају покајање, који су тврдоврати у својим намерама. Наиме, Бог људима увек даје прилику да осуде њихове сопствене грешке, да се покају, да исправе своје поступке према себи самима, према ближњем. Али, ако људи одбију да сами себи суде, онда ће им Бог судити. „Јер да смо сами себе испитивали“, каже апостол Павле у Првој посланици Коринћанима, и додаје „не бисмо били осуђени“ (1 Кор. 11, 31).

15. стих: *Гле, (непријатељ) заче неправду, зашрудне бол, и роди безакоње.* Желећи да што јаче и убедљивије искаже своју поетску мисао Давид у алегоријској слици приказује злобу својих непријатеља као трудну жену која се порађа.¹⁸ Они су своје зловне мисли оваплотили и конкретно их спрели, чинећи неправду.

16. и 17. стих: *Ров отвори, и ископа ја, и пашише у јаму коју је начинио. Поврашише се бол његов на главу његову, и на шеме његово пашише неправда његова.* Давид у овим стиховима постепено развија своју песничку мисао започету у претходном и при томе користи језик пун јаких израза са којима жели да дочара степен својих јаких осећања. Именицу *ров* (јама) песник употребљава у крајње негативном контексту. Бројни су примери у Светом Писму који ово и потврђују. Навешћемо неколико: Јосифа су његова браћа бацила у јаму када су хтела да га се отарасе (Пост. 37, 24); под појмом јама у Старом Завету

Он *дујотрпељив* и не наводи на њев сваки дан“ (Василије Велики, у: *Блајослови, душо моја, Госјода* 2008, 368–369).

¹⁸ „Гле, непријатељ заче неправду, зашрудне бол, и роди безакоње. У овој изреци (стиху), како се чини, поредак је испремештан. Наиме, они који рађају најпре зачињу, затим трпе бол и најзад рађају. Овде се најпре помиње бол рађања па зачећа и на крају рађање. Међутим, када се говори о зачећу у срцу, ова изрека је веома изражајна. Наиме, неразумна стремљења појудних, обесних и махнитих жеља названа су боловима рађања, јер се у души рађају брзо и са трудом. Онај ко услед таквог стремљења није извојевао победу над порочним мислима, он *зашрудне бол*, онај који је срдачну повреду распламсао порочним делима *родио је безакоње*. Како се чини, Давид ово говори јер се стиди што је отац безаконог сина. Он није мој син, каже пророк, него је постао син оног оца, који га је усинио кроз грех“ (Василије Велики, у: *Блајослови, душо моја, Госјода* 2008, 369).

подразумевала се тамница (Пост. 40, 15), замка (Јез. 19, 4), гроб (Јез. 32, 23), ад (Јез. 31, 14) и др.; пророк Данило је био бачен у јаму са лавовима (Дан. 6, 7–24), итд.¹⁹

Судбина праведника

18. стих: *Исповедаћу и хвалићу* Госиода по правди Његовој, и ѿсалмопеваћу** Имену Госиода Вишњега*. Псалмопојац завршава овај псалм доксологијом, где посебно истиче атрибут Божије праведности (уп. Van Gemeren 1991, 106). Иако Бог не мора да оправдава своје поступке, Давид сваку Божију интервенцију правда тиме, да је по Божијем промислу извршена у право време и правом тренутку, не доводећи у сумњу њену правичност. Он Бога описује као узвишено биће, дајући му епитет *Вишњи*, што посебно наглашава у овом стиху. Песник нам истовремено дочарава, у свом емотивном заносу, и слику Бога као цара, који седи на свом узвишеном небеском престолу (уп. Пост. 14, 18–24). Дакле, песник је овим завршним стихом хтео да изрази лични доживљај свога Творца, да тиме утврди и Божији народ у вери у Његову праведност, темељећи све на личном и проживљеном искуству.

Кратак осврт на 7. псалм

Пс. 7 молитва је прогнаног праведника да би га Бог спасао од његових личних непријатеља (1. стих). Псалмопојац Давид своје исповедање Богу започиње реторским питањем да ли је он заиста крив

¹⁹ *Ров отвори, и ископа га, и ѿише у јаму коју је начинио*. Овај стих има, по мишљењу аутора овог рада, и своју едукативну функцију. Наиме, псалмопојац Давид у овом псалму жигосе и извргава руглу лаж, неправду, тиранију, тј. зло сваке врсте. Он жели да опомене сваког ко чини зло, да се не може надати добру. У Причама Соломоновим стоји записано: „Безбожника ће ухватити његова безакоња, и у ужа гријеха својих заплешће се“ (Пр. 5, 22); апостол Павле у Посланици Галатима такође опомиње: „Не varaјте се, Бог се не да обмањивати; јер што човјек посије оно ће и пожњети“ (Гал. 6, 7). Исто тако и 17. стих можемо једино разумети и схватити као завршетак песничко-ве мисли исказане у претходна два стиха.

* „Реч исповедање и глагол исповедати значи свугде у Псалмима: ‘или *исповедање* својих грехова Богу, или *благодарење, захваљивање, хвалу и славослов* Богу’, каже Св. Јован Златоуст“ (Еп. Атанасије, у: *Псалтир* 2000, 15).

** „Јеврејска реч **замар**, грчки ψάλω или ψαλμωδόν, значи певање на инструменту са струном званом *мизмор* = *псалтир*, тј. певање уз музичку пратњу. Преводимо са: *псалмопевам, псалмопојем*“ (Еп. Атанасије, у: *Псалтир* 2000, 15).

за оно зашто га оптужују и који је разлог непријатељства према њему (4. и 5. стих). Ако су тврдње његових непријатеља тачне, нека му Бог онда узврати истом мером (6. стих).

У наставку, да би нам на што боље открио своје мисли и емоције, песник нам отеловљује слику Бога као врховног и праведног Судије света (стихови од 7. до 10.). Он као да жели да пита своје сународнике „Који ме од вас кори за гријех? А ја не тражим славе своје; постоји Онај који тражи и суди.“ (Јн. 8, 46.50). С тим у вези, песник не мисли само на есхатолошки Божији суд, већ наглашава да је Божија власт универзалног карактера. Судије, које је човек поставио, своје пресуде доносе на основу спољашњих доказа и чињеница, а Бог својим погледом допире до најскривенијих тајни човековог срца, зато песник безрезервно и исказује своје поверење у Божију праведност (11. и 12. стих).

Од 13. до 17. стиха песник сликовито описује судбину његових непријатеља, тј. њихово деловање и пропаст, што у Старом Завету и није био тако редак случај.²⁰ Он верује да ће им се њихови неразумни поступци вратити за сва лукавства која су смислили против њега. Овакав став песник има и у другим псалмима које је написао: „Погани падоше у јаму коју сами ископаше, замка коју потајно ставише ухвати ногу њихову“ (Пс. 9, 16); „Мач потежу безбошци и запињу лукове да оборе јадника и сиромаша, да покољу оне који ходе правим путем. Мачем ће властито срце пробити, сломит ће се њихови лукови“ (Пс. 36, 14–15).

Своју веру у Божију праведност, песник потврђује последњим стихом овог псалма, у којем, на један посебан и поетски начин изражава Божију трансцендентност и универзалност Његовог царства кад каже: *Исповедаћу и хвалићу Госиода ѿ ѿ правди Њејовој, и ѿсалмојеваћу Имену Госиода Вишњеја.*

²⁰ У Књизи пророка Исаије записани су следећи стихови: „Нема никога да виче за правду, нити има да се пре за истину; уздају се у ништавило, и говоре лаж; зачињу невољу, и рађају муку“ (Ис. 59, 4); „Гле, сви који ложите огањ и опасујете се искрама, идите у светлости огња свог и у искрама које распалисте. То вам је из моје руке, у мукама ћете лежати“ (Ис. 50, 11); док је у Причама Соломоновим речено: „Ко јаму копа, у њу ће пасти; и ко камен ваља, на њега ће се превалити“ (Пр. 26, 27).

Литература

Примарна литература

а) Текстови Библије

Библија, Стари Завјет превео Ђура Даничић, Нови Завјет превео Вук Стеф. Карацић, Британско и инострано Библијско друштво, Београд, 1991.

Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Псалтир, Превео Епископ умировљени захумско–херцеговачки Атанасије, Манастир Хиландар, Манастир Грачаница, Манастир Цетињски, Манастир Тврдош, Братство Св. Симеона Мироточивога, Врњачка Бања, 2000.

Свето Писмо : Нови Завјет, Свети Архијерејски Синод СПЦ, Сарајево, 1990.

б) Остала примарна литература

Basson, A. (2006), *Divine Metaphors in Selected Hebrew Psalms of Lamentation*, by Mohr Siebeck Tübingen, Germany.

Broyles, C. C. (1999), *Psalms*, New International Biblical Commentary, Hendrickson Publishers Inc.

Brueggemann, W. (1984), *The Message of the Psalms*, Minneapolis, Augsburg Press.

Constable, L. T. (2010), *Notes on Psalms*, Sonic Light.

Deissler, A. (2009), *Psalmi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Delitzsch, F. J. (1880), *Biblical Commentary on the Psalms*, Vol. 1, T. & T. Clark, Edinburgh.

Eaton, J. H. (2003), *The Psalms : A Historical and Spiritual Commentary with an Introduction and New Translation*, T & T Clark International.

Grogan, W. G. (2008), *Psalms (Two Horizons Old Testament Commentary)*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

Јеротић, В. (2002), *Божанска и људска мудрост у Давидовим псалмима*, Гутенбергова Галаксија, Београд.

Leslie, A. E. (1949), *The Psalms, translated and interpreted in the Light of Hebrew Life and Worship*, Abingdon – Cokesbury Press, Nashville.

Mowinckel, S. (1962), *The Psalms in Israel's Worship*, 2 vols, Translated by D. R. Ap-Thomas, Oxford, Eng. : Basil Blackwell.

Neumann, P. H. A. [Hrsg.] (1976), *Zur neueren Psalmenforschung*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.

Patrologia Cursus Completus, Series Graeca, accurate J. P. Migne, Paris, 1857–1866.

Patrologia Cursus Completus, Series Latina, accurante J. P. Migne, Paris, 1844–1855.

Spurgeon, H. C. (1976), *The Treasury of David*, Abridged by David O. Fuller, Kregel Publications.

Србуљ, Ј (ур.) (2008), *Блајослови, душо моја, Госјода: Свети Оци шумаче Псалтир*, Православна мисионарска школа при Храму Светог Александра Невског, Београд.

Stuhlmueller, C. (1983), *Psalms*, 2 vols, Michael Glazier, Wilmington.

Terrien, S. (2003), *The Psalms : Strophic Structure and Theological Commentary* (Eerdmans Critical Commentary), Wm. B. Eerdmans Publishing Co., USA.

Tesh, S. E. & Zorn, D. W. (1999), *Psalms*, The College Press NIV Commentary, Volume 1, USA.

Tomić, C. (1986), *Psalmi*, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb.

Van Gemeren, W. A. (1991), „Psalms“, in Gaebelien, F. E. (Ed.) (1991), *Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs (The Expositor's Bible Commentary with The New International Version of the Holy Bible, Volume 5)*, Zondervan Publishing House.

Weiser, A. (1962), *The Psalms*, Translated by Herbert Hartwell, Westminster John Knox Press Louisville, Kentucky.

Westermann, C. (1981), *Praise and Lament in the Psalms*, John Knox Press, Atlanta, Georgia.

Секундарна литература

Brown, R. E. ... [et al.] (1980), *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Глумац, Д. (1999), *Библијска археологија*, Богословски факултет у Београду и Академија Св. Василије Острошки у Србињу, Београд – Србиње.

Harrington, J. W. (1987), *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Rebić, A. (1992), *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Soggin, J. A. (1989), *Introduction to the Old Testament*, The Old Testament Library, Translated by John Bowden from the Italian, Published by Westminster – John Knox Press Louisville, Kentucky.

Примљено: 13. 9. 2013.

Одобрено: 15. 11. 2013.

THEOLOGICAL, HAGIOGRAPHICAL AND BIOGRAPHICAL INTERPRETATION OF PSALM 7

Goran Mladenović

Eparchy of Bačka, Novi Sad

Summary: *Modern exegesis of psalms is classified according to their genres. The method by which the psalms are divided by their content and time of creation is no longer so widely in use in their interpretation. However, the division of the psalm by their literary form is not accepted by all theologians, nor did it provide adequate exegetical results that were expected of it. Claus Westermann (1909–2002) professor of Old Testament at the University of Heidelberg, divided the Psalms only in two major groups: theocentric (praise and thanksgiving) and anthropocentric (prayer and lament).*

The author is presenting only prayer psalms in the introduction of this study, in a more condensed form, in order to leave more space for a theological, hagiographic and biographic interpretation of 7. psalm, which belongs to this poetic corpus. The enquiry for the author's personal interpretive context, in which the Psalms are only its exciting image, is one of the primary goals of this short study. That is why it is very important to approach Psalms from the viewpoint of poetic–religious biography, and at the same time to point out how the historical and theological experience takes a poetic form.

Key words: *Psalms, David, God, the poet, the enemy.*